

gestaan?' (219-220). Wedervraag van de recensent: waarom krijgen Roes' opmerkingen over de betekenis van het gezinsideaal in de katholieke arbeidersbeweging in de jaren 1920-1950 (63) geen vervolg in de rest van het boek? En hoe kan het ontstaan van de EEG (1958) het centralisme in de KAB bevorderen, als juist in die jaren het accent verschuift van de centrale naar de bonden? Als iets het centralisme bevorderde was het de identificatie met de regeringspolitiek in de periode tot 1959, en de opvatting dat *strijd* voor betere arbeidsvoorwaarden uit de tijd was; maar dergelijke-politieke, ideologische-verklaringen ontbreken bij Klep. De samenhang tussen sociaal-economische en politieke ontwikkelingen komt beter tot zijn recht in de studie van Bank over de relaties tussen de katholieke arbeidersbeweging en de KVP, al levert deze uiteraard opnieuw doublures op. Voor de derde keer wordt de lezer attent gemaakt op de mislukking van de PBO, de bestedingsbeperking, de Nacht van Schmelzer, de '200 van Mertens'... Een andere opzet en strakkere redactie had een inhoudsrijker en consistentere boek kunnen opleveren.

Jos Perry

De katholieke zuil. Ton Duffhues, Albert Felling en Jan Roes, *Bewegende patronen. Een analyse van het landelijk netwerk van katholieke organisaties en besturen 1945-1980* (Katholiek Documentatiecentrum, Nijmegen en Ambo, Baarn 1985) 333 blz. f 49,50.

De hier te bespreken studie maakt deel uit van een groter Nijmeegs onderzoeksproject 'Verzuiling en ontzuiling van het Nederlandseatholicisme' en beoogt vooral empirisch onderzoek te brengen. Voor historici verreweg het meest interessante onderdeel is de 'historisch documentaire beschrijving van het georganiseerde catholicisme in Nederland' voor de periode 1945-1980. Er blijken in het grote complex van katholieke organisaties acht sectoren te onderscheiden: godsdienst, charitas en welzijnszorg, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en recreatie, jeugd, stands- en vakorganisaties en politiek. Voor elk van deze sectoren wordt goed gedocumenteerd, zakelijk en precies geschetst welke landelijke katholieke organisaties er waren. Steeds komt ook heel kort de geschiedenis der organisaties voor 1945 aan bod. Per sector (en later ook het totaal in ogenschouw nemend) volgt op deze documentatie steeds de beschrijving en analyse van het 'netwerk'. Dit gedeelte is nogal technisch van aard. De auteurs zijn er echter in geslaagd door een heldere uiteenzetting vooraf en terughoudendheid met jargon hun bevindingen zodanig te presenteren dat ook de niet sociaal-wetenschappelijk geschoolde lezer, die zich enige inspanning wil getroosten, het betoog goed kan volgen. Vele tabellen en vooral de duidelijke figuren vormen daarbij goede hulpmiddelen. De aandacht gaat in het bijzonder uit naar de op grond van statutaire bepalingen of anderszins tot stand gekomen dubbellidmaatschappen van bestuurders. Zo blijkt het goed mogelijk aan te wijzen welke personen en organisaties de centrale rol speelden in de zuil: de standorganisaties, de politieke partij en de zogenaamde koepelorganisaties. De ontwikkelingen die zich voltrokken worden zichtbaar doordat voor een viertal jaren (1948, 1960, 1970 en 1978) dit alles heel precies in kaart is gebracht.

Heel kort samenvattend luidt de, overigens niet zeer verrassende, uitkomst van het onderzoek als volgt. Na de bezetting werd het 'organisatorische raderwerk' van de zuil in hoog tempo weer op poten gezet en vervolgens uitgebouwd en gecentraliseerd. Rond 1960 werd een numeriek hoogtepunt bereikt. Ogenschoonlijk een 'success story' maar in feite liet de 'organische' samenhang, ondanks de toenemende betekenis van de koepelorganisaties, steeds meer te wensen over. Dit hing samen met het falen een realiseerbare katholieke maatschappijvisie uit te werken. Na ca. 1960 werden de effecten hiervan geleidelijk manifest. Het aantal organisaties en de samenhang daartussen nam af, in de jaren zeventig zelfs in een zeer hoog tempo. De massa-basis van de katholieke zuil raakte steeds meer beperkt tot de bejaarden, de plattelandsbewoners, de vrouwen en de jongeren beneden de twaalf jaar. De rol van de geestelijken, van de politieke leiders en van de bestuurders van de standsorganisaties (allen min of meer 'generalisten') nam in betekenis af. Die van de 'professionals' uit de specialistische velden nam juist toe. Dit ging gepaard met een toenemende emancipatie van de, in het bijzonder intellectuele, leken.

In deze samenvatting slopen al een aantal elementen binnen, die strikt genomen niet tot het onderzoek behoren. Dit was ook in het boek onvermijdelijk. Aan het einde van hun over het algemeen terughoudende onderzoeksverslag gooien de auteurs in dit opzicht even alle remmen los. Nagenoeg ongeannoteerd geven zij in een nabeschuiving een sociaal-wetenschappelijk beïnvloede historische schets van de katholieke zuil 1945-1980. Gezien de

beschikbare ruimte kan op deze 'toegift' nauwelijks worden ingegaan. Ik beperk mij tot drie opmerkingen. Ten eerste valt op dat de onderzoeksresultaten nauwelijks meer expliciet aan bod komen. Ten tweede is opmerkelijk hoe weinig aandacht aan het (aarts-)bisschoppelijke beleid wordt gegeven. In mindere mate geldt dat ook voor het genoemde falen een realiseerbare maatschappijvisie uit te werken. En ten derde komt het mij voor dat de auteurs de 'wankelheid' van de zuil tot 1960 overdrijven. Zonder nadere bewijsvoering ben ik niet geneigd de gebeurtenissen in de jaren zestig en zeventig te zien als een geslaagde doorbraak, die in 1945 al was begonnen. Ook al is dit op deze manier dan niet erg overtuigend, het is wel een boeiend aspect van een interessante toegift op een prima, gericht (en dus beperkt) onderzoek.

J.C.H. Blom

Mededelingen

Conferentie over Nederlandse en Belgische betrekkingen met Rusland

Op 7 en 8 mei 1987 zal op initiatief van de universiteiten van Amsterdam, Leuven en Rotterdam deze conferentie in Rotterdam worden gehouden (nadruk op de periode na 1917 en met Nederlands als voertaal). De volgende onderwerpen zullen in vier secties aan bod komen: politieke en economische betrekkingen; Nederlanders en Belgen in Rusland, Russen in België en Nederland; СРН КРВ en de Sovjetunie; Russische kunst en literatuur in Nederland en België en Nederlandse en Belgische kunst en literatuur in de Sovjetunie. Historici, politicologen etc. in Nederland en België worden verzocht voorstellen voor door hen (in Nederlands of Frans) te schrijven bijdragen in te dienen bij de conferentie-organisatoren: o.a. Dr. J.E. Löwenhardt, Oost-Europa Instituut, Postbus 19101, 1000 GC Amsterdam en Prof. Dr. E. Stols, Afd. Geschiedenis Nwe Tijd, K.U. Leuven, Blijde Inkomstr. 21/05, 3000 Leuven.

Symposium Historische traditie in Nederland

De Vakgroep Nieuwe en Theoretische Geschiedenis van de Universiteit van Amsterdam organiseert op 12 september 1986 een symposium over de betekenis van de historische traditie bij verschillende maatschappelijke groeperingen in Nederland sinds 1945. Sprekers zijn o.a. Prof. dr. P. Blaas, Drs. S. Bloemgarten, Prof. K. Fens, Prof. mr. W.F. de Gaay Fortman en Drs. W. Gortzak. Inlichtingen: secretariaat Historisch Seminarium, Spuistraat 134, 1012 VB Amsterdam.